

Биљана М. Павловић

Универзитет у Приштини – Косовска Митровица

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

Јелена Милићевић Тракиловић

Средња музичка школа „Стеван Мокрањац“

Бијељина

УДК:371.3::784.4 ;

781.7(497.115)

ИД БРОЈ: 199421964

Стручни рад

Примљен: 15. јануар 2013.

Прихваћен: 15. март 2013.

НЕГОВАЊЕ И ЗНАЧАЈ ТРАДИЦИОНАЛНИХ НАРОДНИХ ИГРА СА ПЕВАЊЕМ У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Апстракт: У раду¹ се говори о традиционалним народним играма са певањем и њиховом значају у основношколској настави музичке културе. Циљ рада је да се подстакне коришћење овог вида народног музичког стваралаштва у настави. Посебна пажња поклоњена је традиционалним народним играма Косова и Метохије, јер је уочена њихова запостављеност у уџбеницима музичке културе и Наставном плану и програму. Задаци су да се анализирају традиционалне народне игре овог поднебља и да се укаже на могућност и значај њиховог коришћења у развијању музичких и психофизичких способности ученика. Истиче се улога традиционалних игара у неговању и развијању националних, етичких и естетских осећања. Упознавање ученика са косовско-метохијским игарама са певањем допринос је очувању богате народне музичке традиције овог подручја.

Кључне речи: традиционалне народне игре, Косово и Метохија, основна школа, настава музичке културе

1. УВОД

У раду се разматра значај примене традиционалних народних игара са певањем у основношколској настави музичке културе. Истиче се њихова

---

¹ Рад је резултат истраживања у оквиру пројекта III 47023 „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција“, које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

улога у развијању музичких и психофизичких способности, а нарочито у развијању патриотских и родољубивих осећања. Анализирају се основне одлике косовско-метохијске традиционалне народне игре и издвајају примери погодни за школску обраду. Извођењем одабраних игара покретима руку и тела, или у колу, код ученика се развија осећај за ритам и естетски укус. Размотрена је и могућност усвајања одређених музичких појава и законитости кроз примере народних игара. Коришћење косовско-метохијских народних игара у настави треба да допринесе очувању народног музичког стваралаштва Косова и Метохије.

Игра се сматра најстаријом уметношћу, праизвором свих осталих уметности. Многи споменици културе кажу да је постојала на свим ступњевима цивилизације и друштвеног развитка. Проучавањем игре и њене улоге у животу човека бавили су се многи историчари уметности, филозофи, научници, етномузиколози, етнологзи, музиколози, етнокореолози, психолози и педагози. За Курта Сакса, немачког музиколога и историчара, игра је „мајка свих уметности“. Кроз њу се човек ослобађа сувишне енергије (Ђурић, Стијеповић 1976).

У игри човек упознаје и изражава себе кроз покрет. Она је вид креативног израза који обухвата целу особу, у телесном и духовном смислу. Док игра, човек има осећај слободе, испуњености и среће, што је један од разлога зашто игра. Главни елемент игре, односно плеса, чини ритмички покрет људског тела, руку, ногу. Ритам се дефинише као понављање одређених појава у правилним временским размацима. У природи се уочава кроз мноштво феномена: откуцаји човечјег срца, смењивање ноћи и дана, годишњих доба, и сл. По схватању античких писаца, играње у колу је, заправо, имитирање кружног кретања небеских тела око Земље. Коло је основни облик српских традиционалних народних игара (Младеновић 1973).

Традиционалне игре са певањем припадају настаријем слоју играчке музичке традиције. У народном животу одувек су имале велики значај. Сваки крупнији догађај у породици (рођење, крштење, свадбе), у друштву (лов, рад, одлазак у рат), у природи (суше, непогоде, годишња доба), изазивао је у човеку осећања које је изражавао кроз песму и игру. У игри се могло слободно изнети своје мишљење о свим друштвеним догађајима и питањима. Коло је било народна трибина „где су се сазнавале вести, новости, где се слободно говорило о свим важним збивањима“ (Ђурић, Стијеповић 1976: 11). Дакле, коло је било средство информисања народа.

Преносећи се „с колена на колена“, игре и песме су с временом добиле обележја многих извођача, постајући колективна својина. Зато су оне заједнички израз схватања и укуса одређене друштвене заједнице.

2. ТРАДИЦИОНАЛНЕ ИГРЕ СА ПЕВАЊЕМ У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

На традиционалну народну игру, као изузетно средство у васпитавању ученика, упућивали су многи педагози. Љубица и Даница Јанковић, које су се бавиле бележењем и проучавањем српских народних игара, истицале су њихову велику васпитну улогу. Као саставни део народне традиције, коло је, по њиховом мишљењу, не само производ уметничког надахнућа народа него и изражајна могућност колектива. „У колу се складно везује индивидуалност коловође са игром заједнице. То је игра чије је нарочито преимућство баш у томе изравнавању, утапању појединца у целину и управљању целине према коловођи. На тај начин народна игра, као игра колектива, неосетно васпитава играче и развија код њих дружељубље, смисао за друштвеност, љубав према складу, слози, јединству“ (Јанковић 1934: 2). Упознавање ученике са овим видом народног музичког стваралаштва, према Љубици и Даници Јанковић, треба почети што раније, „по могућности још у забавиштима; оно треба да обухвати сву школску омладину, од основне школе до универзитета. Главни циљ је да се настава више веже за живот, земљу, народ и да се помоћу ње јачају и развијају естетска, социјална, национална и етичка осећања. Народна игра може бити моћно средство у остваривању ових задатака“ (Јанковић 1937: 18). У млађим разредима основне школе, кроз наставу музичке културе и физичког васпитања, традиционалним играма са певањем поклања се велика пажња. Изводе се уз покрете, којима се најчешће илуструје садржај текста песме. Могу имати и дидактичку компоненту, па су значајне за доживљавање појединих музичких појава и законитости. Изводе се и у колу, у духу народних игара, уз аутентичне народне кораке. Упознавање ученика са традиционалним играма треба започети примерима игара из средине у којој живе, а затим их треба упознати и са играма из осталих делова наше земље. Свако подручје карактерише јединствен стил играња, другачије народне ношње, музичка подлога и текст песме. Упознавањем традиционалних игара са певањем из различитих области, ученици стичу знање о сопственој националној култури, њеном богатству и специфичностима. Свакако, ученике је неопходно упознати са традиционалним играма других народа који живе на територији Србије, што доприноси интеркултурном васпитању, међусобном поштовању и уважавању.

Истраживања указују на запостављеност традиционалне игре Косова и Метохије у уџбеницима музичке културе и Наставном плану и програму (Павловић 2013). Зато је у овом раду пажња поклоњена упознавању косовско-метохијског играчког наслеђа. Косовско-метохијске игре са певањем, по својој лепоти и специфичности, богатству мелодије и ритма, кореограф-

ској структури, спадају међу најлепше игре српског музичког фолклора, стога је зачуђујуће што им је поклоњено мало пажње у основној школи.

2.1. ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ НАРОДНЕ ИГРЕ

Играчка народна музичка традиција Косова и Метохије веома је слојевита и архаична у погледу извесних кореографских компонената. У народним играма овог поднебља етнокореолози уочавају елементе словенске, српске, оријенталне, црногорске и херцеговачке игре (Младеновић 1973). Најзаступљеније су игре са певањем – орске. Многе су древног порекла и темеље се на словенској музичкој традицији (*gogole, лазарице, њрочке, колегарске и гр.*). Косовско-метохијске игре се изводе и уз инструменталну пратњу. Инструменталну музичку пратњу чиниле су разне свирале, најчешће дудук, затим тупан, дарабука, зурле и гајде. Као ударачки инструмент користила се и тепсија (Младеновић 1973). Почетком прошлог века призренске игре пратио је оркестар, „чалгије“, који је био састављен од виолине, кларинета, дефа или даира (Јанковић 1937).

У кореографском смислу, облици традиционалних игара овог поднебља су разноврсни и занимљиви. Најраспрострањеније је свакако коло, које је основни облик словенске игре, али заступљено је и отворено, затворено и комбиновано са соло игром у средини круга. Има игара са ограниченим бројем извођача. У Вучитрну постоји оро које најчешће изводе само четири девојке, док их остали посматрају. У појединим приштинским играма играчи су распоређени у две наспрамне врсте. Крећу се једни према другима и мимоилазе. Познате су и игре у којима група играча образује лук испод ког остали пролазе. У неким је заступљено и играње у паровима. Као примери соло играња могу се навести *gogole* или *лазарице*, у којима играју по једна или две девојке.

Женска народна игра на Косову је лагана и одмерених покрета. Док играју у ору, девојке гледају у земљу. Покрећу се једнолико уз пратњу песме. Коловођа женског ора се издваја игром. Игра живље, са подигнутом десном руком и марамицом у њој. Играчице се често држе *десном испод леве руке*. У левој руци држе марамицу. Ако до играчице стане мушкарац, што се ретко дешавало, са којим она не жели да игра, играчица му пружа мараму, да се за њу ухвати, а не за руку. Ако је то мушкарац са којим жели да игра, даје му руку (Јанковић 1937). Мушко оро је енергичније. Покрети су изражајнији, а игра је пропраћена скоковима и узвизима. Ако играју у колу, држе се обично за руке, мада се могу држати и за рамена или појас. Својом играчком вештином у игрању ора у прошлости су се нарочито истицали играчи из Гуштерице, Лапљег Села, Грачанице и Криве Реке (Вукановић 1986).

Посебним стилем одликују се призренске игре. У њима играчи имају миран и господствен став, који се огледа у меким покретима руку и корацима неједнаке дужине, које Призренци изводе одмерено и смирено (Јанковић 1937). У призренским играма девојке и жене су играле одвојено од мушкараца. Карактеристично је „збијено држање играча у ору када се ухвате за руке, које од шака до лакта потпуно приљубе једну уз другу“ (Јанковић 1937: 95). Мушкарци се понекад држе за рамена или појас.

У Гњилану су, као и у Призрену, девојке и жене играле одвојено од мушкараца. То је, по навођењу Љубице и Данице Јанковић, био један од начина чувања српских девојака од Турака. „Србин се уздржавао да се ухвати до девојке коју воли само да се Турчин не би до ње хватао“ (Јанковић 1951: 52). На централном Косову стил играња такође одражава општу атмосферу из живота народа и његовог потчињеног положаја. „У женским сеоским играма на Косову играње је толико мирно да изгледа готово мртво. Без обзира на то шта игра, песма и мелодија захтевају, Косовке у начину играња показују нешто потиштено. Оно дуго 'и!' једина је одушка, али не и потпуно ослобођење осећања која их испуњавају“ (Јанковић 1937: 42).

У Метохији су заступљене готово исте игре као на Косову или у Призрену. У Пећи се укрштају призренски, косовски и црногорски начин играња. Љубица и Даница Јанковић бележе да су о Ускресу код Пећке патријаршије староседеоци Пећанци играли своје игре, док су досељеници из Црне Горе имали своје игре. У самом граду, приликом неке прошевине или свадбе, играле су се и србијанске игре. У Пећи се, супротно призренском начину игре, играло мешовито коло. За разлику од призренских игара у пећкој игри је уочљива већа слобода у изражавању веселог расположења. „Док Призренке у игру уносе одмерено господско држање и однеговано осећање мере, дотле Пећанке игром изражавају жив темперамент и непосредност“ (Јанковић 1937: 125).

Песнички елементи у играма са певањем су многоврсни и у јакој су вези са народним друштвеним животом. У њима преовлађују љубавни и свадбарски мотиви, као и породична осећања. У призренским играма заступљени су и елементи хумора, што иначе одликује велики број српских традиционалних песама. Обичај српског народа да се нашали чак и у најтрагичнијим тренуцима има корене у бројним магијским обредима и традиционалним веровањима. Хумор је једна врста „тајног оружја“, које се користи као одбрана заједнице од злих сила. Сеоске игре често се изводе више на драмски него на кореографски начин, што се среће код свих Лужних Словена. Мелодије одишу архаичним словенским призвуком. Једноставне су, малог обима и често садрже узвик „и“ у средини, или на крају игре. Градске мелодије су развијеније и разноврсније, са елементима ори-

јенталне музике. Прилике на којима се играло су бројне: обележавање црквених празника, сабори, рођење, крштење, свадбе и сл.

2.2. ИГРЕ СА ПЕВАЊЕМ УЗ ПОКРЕТЕ

Музичко васпитање и образовање кроз игру има велики значај, нарочито у млађим разредима основне школе. У овом узрасту дете најчешће реагује покретом, а и музички доживљај манифестује на исти начин. Зато је потребно „искористити ту његову спонтаност и најчешћи начин реакције и дечије музичке предиспозиције развијати тим путем“ (Ивановић 1981: 15).

Музичке игре омогућавају ученицима да покретима изразе музички доживљај, карактер песме, или њене изражајне елементе: ритам, темпо, динамику, мелодију, текст. Активним слушањем, доживљавањем и изражавањем емоција покретом у игри подстичемо креативност ученика. Пошто се музичке игре најчешће изводе уз певање, њима се доприноси развој дечјег гласа и смисла за лепо и изражајно певање. Игра се дефинише и као уметност код које се осећања на естетски начин изражавају покретом. Инсистирањем на складном и заједничком извођењу доприноси се изграђивању осећаја за лепо. Значајне су за развој моторичких способности. За ученике млађег узраста погодни су примери игара који пружају могућност пантомимичког изражавања. Такве су: *Да вам кажем, браћо моја*, *Чајлавчанке све девојке*, *Плеши, вези девојко*.

Пример 1.

Да вам кажем, браћо моја

Забележиле: Ј. и Д. Јанковић
Призрен

Умерено

Да вам ка, да вам кажем, браћо моја, браћо, моја.

*Да вам ка, да вам кажем, браћо моја,
Овако, овако се бибер њуче:
С њеишчом, с њеишчом се бибер њуче!
Да вам ка, да вам кажем, браћо моја,
Овако, овако се бибер њуче:
С коленом, с коленом се бибер њуче!
Да вам ка, да вам кажем, браћо моја,
Овако, овако се бибер њуче:*

*С лакшом, с лакшом се бибер њуче!
Да вам ка, да вам кажем, браћо моја,
Овако, овако се бибер њуче:
Са ѡлавом, са ѡлавом се бибер њуче!
Да вам ка, да вам кажем, браћо моја,
Овако, овако се бибер њуче:
Са брадом, са брадом се бибер њуче!*

У песми *Да вам кажем, браћо моја*, шaljив садржај песме исказан је мимичким илустровањем, где се сви делови тела стављају у покрет. Ученици изводе све оно што текст песме захтева.

Пример 2.

Чаглавчанке све девојке

Умерено Забележио: М. Васиљевић
Приштина

Ча - глав - чан - ке све де - вој - ке, ја - дна ја, јад - на ја.

*Чаглавчанке све девојке,
Оро воде по саборе, јадна ја!
Чаглавчанке момци просе,
Траву косе, жито носе,
Плаћино икеју у разбоје,
А Лиљанке дома седе.
А Лиљанке, конољарке,
Цел' д'н ситију, лице мију.*

Кроз ову игру ученици се упознају са разноврсним пословима и обавезама из живота људи у прошлости. Уз певање треба захтевати извођење покрета рукама и телом, који дочаравају текст.

Пример 3.

Плети, вези, девојко

Шаљиво Нотни запис: Б. Павловић
Певала: Светлана Стевић
Велика Хоча

Пле - ти, ве - зи, де - вој - ко, у - зе - ћу те за бра - та.

<i>Плети, вези, девојко</i>	<i>Исиаде му јајлука²,</i>
<i>Узећу те за браћа.</i>	<i>Из јајлука јабука.</i>
<i>Ћути, мори, не лажи,</i>	<i>Он зајризе јабуку,</i>
<i>Синоћ сам ја видела,</i>	<i>Уједе се за руку.</i>
<i>Поји коња на воде,</i>	<i>Леле мене, ручице,</i>
<i>Саилеше се, ја иаде.</i>	<i>Девојачка сузице.</i>

Док певају, девојчице имитирају везење, а дечаци се крећу у колу, у ритму песме.

² Јаглуk (тур.) – рубац, марамица, обично извезена.

2.3. ДИДАКТИЧКЕ МУЗИЧКЕ ИГРЕ

Многе народне игре имају дидактичку компоненту. У настави музичке културе омогућавају ученицима да доживе и лакше схвате одређене музичке појаве и законитости. Уз овакве игре ученицима се омогућава да савладају разне ритмичко-мелодијске појаве које ће касније уочавати током музичког описмењавања. Наставник притом увек треба да има у виду да је игра активност *per se*, али да се сматра најбољом могућношћу за буђење интереса за учење. Треба пазити да не дође до претварања дидактичких игара у формализоване вежбе. Ученици треба да осете дух игре у правом смислу и истовремено да спонтано доживе изражајне музичке елементе. Неке од игара које могу послужити као дидактичке су: *Кондир вино*, *Јежо*, *јежо*, *Посејала баба шикве*.

Пример 4.

Кондир вино

Живахно Забележио: С Мокрањац
Централно Косово

Кон - дир ви - но, два ра - ки - ју, два ра - ки - ју, бел по - га - чу,
бел по - га - чу и ко - ко - шку, лер - - јо!

*Кондир³ вино, два ракију,
Два ракију, бел појачу,
Бел појачу и кокошку,
Сјано!*

Песма се изводи уз игру коју је забележио Стеван Мокрањац. „Ово оро играју обично девојке међу собом, или са мушком децом. Похватају се у коло. Једној девојци вежу очи и ова везаних очију има да тражи ону коју коло у песми спомене: Катy, Ванку, Мару, Стану итд.“ (Мокрањац 1966: 19). Девојка везаних очију се труди да по гласу препозна и пронађе девојку чије је име поменуто у песми. Када плесне дланом о длан, коло стане, али и даље наставе да певају. Девојка погађа. Ако открије где се налази девојка која је поменуто у песми, мењају улоге. *Циљ игре*: Препознавање боје гласа певача.

³ Кондир (грч.) – суд у којем се држи пиће и точи из њега.

Пример 5.

Јежо, јежо

Умерено брзо Забележице: сестре Јанковић
Горње Неродимље

О - ће је - жо да се же - ни, је - жо, је - жо!

<i>'Оће јежо да се жени,</i>	<i>Ели мене, ел' до мене;</i>
<i>Јежо, јежо! У! У!У!</i>	<i>Ако мене, шешко шебе,</i>
<i>Да му дамо сџару бабу,</i>	<i>А до мене, блајо шебе!</i>
<i>Скроб да ѓрадиш, да ѓу раниш!</i>	<i>Даћемо му младу мому,</i>
<i>Да му дамо младу мому:</i>	<i>Младу мому, Ђурђу мому!</i>

Мушкарци су другог дана Ускрса изводили игру Јежо, која је већ била шаљив карактер, али која, по мишљењу сестара Јанковић, због високих скокова који се у њој изводе „можда ипак представља остатак обреда за рашћење биља“ (Јанковић 1957: 596).

Опис игре: „Мушко затворено коло. У средини кола је згрчен играч, огрнут гуњем наопако, који представља јежа. Пошто играчи у песми спомену „стару бабу“, јеж се ваља по поду, негодујући и у знак протеста лупа ногом. Кад помену „младу мому“, он се радује, а око њега сви скачу. На крају, притрчи једном од играча који одлази у средину да глуми јежа, а он остаје у колу“ (Јанковић 1937: 88).

Након сваког стиха, играчи у месту изведу кораке: левом, десном, левом ногом, у ритму две осмине и четвртина, певајући вокал (У! У! У!).

Циљ истре: Доживљавање ритмичког трајања две осмине – четвртина.

Пример 6.

Посејала баба тикве

Умерено Забележио: С. Мокрањач
Централно Косово

По - се - ја - ла, по - се - ја - ла, ба - ба ти - кве, по - се - ја - ла,

по - се - ја - ла ба - - - ба ти - кве.

<i>Посејала, посејала баба шикве</i>	<i>– Молим ши се, сџара бабо,,</i>
<i>На зло месџо, на буњшџе.⁴</i>	<i>Дај и мени једну шикву.</i>
<i>Оздол иде девојчица.</i>	

⁴ Буњшџе – сметлиште, место где се баца отпад.

Ойис иіре: Ученици формирају коло. Држе се за руке, певају и крећу се у ритму песме. На месту полукаденце (у четвртном такту), застану и подигну руке увис, а на месту где је каденца потпуна, чучну (на крају стиха). Игра је погодна за развијање осећаја за мелодијску фразу и каденцу.

2.4. ТРАДИЦИОНАЛНЕ ИГРЕ СА ПЕВАЊЕМ КОЈЕ СЕ ИЗВОДЕ У КОЛУ

Посебно место у настави музичке културе и физичког васпитања припада традиционалним играма са певањем, које се изводе у колу. Примена ових игара има велики значај у развијању ритмичког осећаја, моторике, љубави према традицији. Ове игре захтевају правилну поставку тела, природно држање, складне покрете и ход, па су значајне и за телесни развој ученика.

Усредсређеност пажње на учење нових корака, уз слушање музике и реаговање на њу, повољно утиче на развијање концентрације. Овај вид игре представља одличну релаксацију и рекреацију. Применом игара са певањем, осим развоја музичких способности и моторике, доприноси се развоју одлучности, солидарности, издржљивости, самодисциплини, одговорности, пожртвованости, прецизности, савесности, смелости, храбрости, смислу за хармоничност и лепоту. Такође су значајне и за социјализацију ученика и развијање комуникације, која доприноси осећају сигурности у новој средини и уопште. У детету изазивају радост и потискују непријатна осећања.

Пример 7.

Цавтај, ружо румена

Брзо Забележиле: Љ. и Д. Јанковић
Гњилане

Цав - тај, ру - жо ру - ме - на, ру - ме - на.

*Цавтај⁵, ружо румена
На Јанине иланине!
Ойни, рипни⁶, девојче,
Остало ии колирче⁷,
На колирче марамче,
На марамче куииче,*

*У куииче ирсїенче,
На ирсїенче каменче
На каменче иисано
Твоје име и моје:
Твоје име Марија,
Моје име Илїа.*

⁵ Цавтај (приз.) – цветај.

⁶ Рипни (приз.) – скочи.

⁷ Колирче (тур.) – деминутив од колир – оковратник.

Ојис ијре: Игра се изводи у затвореном колу.

I такт:

Корак десном ногом удесно, за четвртину,
корак левом ногом преко десне, за четвртину.

II такт:

Као први.

III такт:

Корак десном ногом у месту за осмину,
корак левом ногом у месту, за осмину,
корак десном ногом у месту за четвртину.

IV такт:

Корак левом ногом у месту за осмину,
корак десном ногом у месту за осмину,
корак левом ногом у месту за осмину,
корак десном ногом у месту за осмину.

Други стих се изводи истим корацима улево. Трећи стих се изводи удесно, четврти улево итд.

Пример 8.

Ју бостан те видо

Забележиле: Д. и Л. Јанковић
Околина Гњилана

*Ју босџан ѿе вид'о, мори,
Ју босџан ѿе вид'о.
Бело, ѿроменијо⁸, мори,
Бело, ѿроменијо.*

*Изјоре за ѿебе, мори,
Изјоре за ѿебе.
Како лен⁹ за воду, мори,
Како лен за воду.*

Ојис ијре: Игра се изводи у отвореном колу.

I такт:

Корак десном ногом удесно, за четвртину,
корак левом ногом преко десне, за четвртину.

⁸ Бело, променито (покр.) – као лепо одевена, у бело.

⁹ Лен (лок.) – лан.

II такт:

Корак десном ногом удесно, за четвртину,
корак левом ногом преко десне, за четвртину.

III такт:

Корак десном ногом у месту, за осмину,
корак левом ногом у месту, за осмину,
корак десном ногом у месту за осмину,
корак левом ногом у месту, за осмину.

IV такт:

Корак десном ногом удесно, за четвртину,
корак левом ногом преко десне, за четвртину.

V такт:

Корак десном ногом удесно, за четвртину,
корак левом ногом преко десне, за четвртину.

VI такт:

Корак десном ногом удесно за четвртину,
леву ногу савити у колену и подићи мало удесно.

Друга строфа се изводи истим корацима улево. Трећа удесно, четврта улево.

Пример 9.

Што ми је мерак

Умерено Забележиле Љ. и Д. Јанковић
Косовска Митровица

Што ми је ме - рак по - љак да бу - дем, мо - ри,
Бо - жа - - но, Бо - жа - - но.

*Што ми је мерак пољак да будем,
Мори, Божано,
Пољак да будем на твоја њива,
Ти да је сејеш, ја да те гледам,*

*Песму да певаш, ја да те слушам!
Што ми је мерак војник да будем,
Војник да будем, пушку да носим,
Пушку да носим, сиражу да чувам!*

Опис игре: Ову игру дечаци и девојчице изводе у затвореном колу.

I такт:

Корак десном ногом према центру, за четвртину,
корак левом ногом према центру, за четвртину,
десну ногу савити у колену и подићи мало, у ритму четвртине.

II такт:

Корак десном ногом према центру, за четвртину,
корак левом ногом према центру, за четвртину,
десну ногу савити у колену и подићи мало, у ритму четвртине.

III такт:

Корак десном ногом удесно, за четвртину,
корак левом ногом удесно, за четвртину,
корак десном ногом удесно, за четвртину.

IV такт:

Корак левом ногом улево, за четвртину,
корак десном ногом улево, за четвртину,
леву ногу савити у колену и подићи мало, у ритму четвртине.

V такт:

Корак левом ногом у месту, за четвртину,
корак десном ногом у месту, за четвртину,
леву ногу савити у колену и подићи мало, у ритму четвртине.

VI такт:

Корак левом ногом у месту, за четвртину,
корак десном ногом у месту за четвртину,
леву ногу савити у колену и подићи мало, у ритму четвртине.

При понављању ученици се враћају назад, истим корацима, започињући левом ногом.

Пример 10.

Текла ми је ладна вода

Забележио: В. Ђорђевић
Призрен

Те-кла ми је ла-дна во-да, Бис-три-ца, Бис-три-ца, Бис-три-ца.

<i>Текла ми је ладна вода Бисџирица,</i>	<i>Пије ли се ладна вода Бисџирица,</i>
<i>И до воде млада мома Милица,</i>	<i>Љуби ли се млада мома Милица?</i>
<i>Оздол иде млаг на коња, ем, млаг, ем добар:</i>	<i>За шебе је ладна вода Бисџирица,</i>
<i>– Помоз бојом, млада мома Милице,</i>	<i>За шебе је млада мома Милица.</i>

Ојис ијре: Деојчице играју у затвотреном колу, а око њих дечаци у отвореном.

I такт:

Корак десном ногом десно бочно, за осмину,
корак левом ногом десно бочно, за осмину,
корак десном ногом десно бочно, за осмину,

леву ногу савити у колену и подићи мало, у ритму осмине.

II такт:

Корак левом ногом лево бочно за осмину,
корак десном ногом лево бочно за осмину,
корак левом ногом лево бочно за осмину,
десну ногу савити у колену и подићи мало, у ритму осмине.

III такт:

Корак десном ногом према центру, за осмину,
корак левом ногом према центру, за осмину,
корак десном ногом према центру, за осмину,
леву ногу савити у колену и подићи мало, у ритму осмине.

IV такт:

Корак левом ногом назад, за осмину,
корак десном ногом назад, за осмину,
корак левом ногом назад, за осмину,
десну ногу савити у колену и подићи мало, у ритму осмине.

2.5. МЕТОДИЧКИ ПОСТУПАК У ОБРАДИ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ИГАРА СА ПЕВАЊЕМ

Методички поступак у обради традиционалних игара са певањем подразумева најпре обраду песме по слуху, а затим учитељ показује кораке. Препоручљиво је да се игре изводе у корелацији са наставом физичке културе. На часу музичке културе научи се песма, а затим се пажња поклања учењу корака, на часу физичког васпитања. Пожељно је да се игра најпре увежба са групом талентованијих ђака, док остали гледају и памте кораке. Осим савладавања корака, потребно је разговарати о приликама и местима на којима се игра изводила, о њеном значају и функцији у народном животу. При обради традиционалних игара ученицима треба показати и народну ношњу краја одакле игра потиче. Народна ношња Косова и Метохије је представљена у књизи *Народна ношња Срба* (Герзић 2008), коју наставници могу искористити при обради традиционалних косовско-метохијских игара.

3. ЗАКЉУЧАК

Упознавањем и извођењем традиционалних игара са певањем у настави музичке културе остварују се бројни и важни васпитно-образовни циљеви. Осим развијања националних и етичких осећања, доприносе развоју музичких и психофизичких способности. Уз игру се и пева, па су корисне за развој гласа. Значајне су за развој ритмичког осећања. Велики број народних

игара се може искористити за доживљавање одређених музичких законитости. Својим садржајима оплемењују и развијају емотивни живот детета, те подстичу естетски доживљај и стваралачку делатност. Њиховим извођењем развија се дружељубље, одлучност, солидарност, издржљивост, самодисциплина и одговорност.

Традиционалне игре са певањем представљају неодвојиви део народне уметности. Кроз музику, покрет, наратив наставника и визуелни доживљај (посматрање народних ношњи), ученици ће, упознајући народне игре, стећи потпуни увид у српску културну баштину. Због својих етичких, естетских, родољубивих, хуманих обележја имају важну улогу у националном васпитању младих генерација. Закључено је да доприносе духовном, музичком и физичком развоју ученика.

У овом раду посебна пажња посвећена је косовско-метохијским традиционалним играма са певањем, јер је уочена њихова запостављеност у настави музичке културе. Због лепоте мелодије, занимљивих играчких образаца, веома богате народне ношње, богатства ритма, косовско-метохијске народне игре привлаче пажњу, и сврставају се међу најлепше у српском музичком фолклору. У раду су представљени примери из записа Владимира Ђорђевића, Стевана Мокрањца, Милоја Милојевића, Љубице и Данице Јанковић, Миодрага Васиљевића. Поједини записи су новијег датума, забележени 2009. године. Одабрани примери су погодни за школску обраду. Могу се изводити уз разне покрете рукама и телом, као дидактичке игре, и као игре у колу. Њиховим коришћењем у настави доприноси се очувању народне музичке традиције Косова и Метохије.

ЛИТЕРАТУРА

Васиљевић (1950): Миодраг Васиљевић, *Југословенски музички фолклор. Народне песме које се певају на Космету*, Београд: Просвета.

Вукановић (1986): Татомир Вукановић, *Срби на Косову II*, Врање: Нова Југославија.

Ђорђевић (1928): Владимир Ђорђевић, *Српске народне мелодије*, Скопље: Српско научно друштво.

Ђурић, Стијеповић (1976): Богданка Ђурић и Јелена Стијеповић, *Значај и улога народних игара у развоју личности деце*, Београд: Савет за васпитање и бригу о деци Србије.

Ивановић (1981): Мирјана Ивановић, *Методика настава музичкој васпитања у основној школи*, Књажевац: Нота.

Јанковић (1934): Даница и Љубица Јанковић, *Народне игре*, I књига, Београд: Просвета.

Јанковић (1937): Даница и Љубица Јанковић, *Народне игре*, II књига, Београд: Просвета.

Јанковић (1951): Даница и Љубица Јанковић, *Народне истре*, VI књига, Београд: Просвета.

Јанковић (1957): Даница и Љубица Јанковић, *Сџилови и шехнике српских итрадиционалних итрача*, Београд: Гласник етнографског института Српске академије наука, књ. II–III.

Мокрањац (1966): Стеван Стојановић Мокрањац, *Зайиси народних мелодија*, Београд: Музиколошки институт.

Младеновић (1973): Оливера Младеновић, *Коло у Јужних Словена*, Београд: САНУ, Етнографски институт.

Павловић (2013): Биљана Павловић, *Народно музичко сџваралашџиво Косова и Меџохије у основношколској наџтави музичке кулџуре*, Лепосавић, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић.

Терзић (2008): Иван Терзић, *Народна ношња Срба*, Београд: Ком арт.

Biljana M. Pavlović

University of Priština – Kosovska Mitrovica

Faculty of Education in Prizren – Leposavić

Jelena Milićević Trakilović

Music High School “Stevan Mokranjac”, Bijeljina

NURTURING AND THE SIGNIFICANCE OF THE FOLK SONGS WITH SINGING IN TEACHING MUSIC

Summary: In the paper we discuss the significance of the traditional folk songs with singing for teaching music in the primary school. The role of these songs, in developing students’ musical and physical abilities, is also pointed out. Special attention we give to the developing of patriotic feelings and traditional folk songs of Kosovo and Metohija. Furthermore, we analyse the basic features of the folk songs of this geographical area and some appropriate examples for teaching are also extracted. We concluded that these songs bring to the development of the rhythm and aesthetic taste. They are also useful for the learning about some musical aspects and rules. The use of these songs should bring to the protection of the musical creativity of Kosovo and Metohija and also to the protection of the cultural and national identity.

Key words: traditional folk songs, Kosovo and Metohija, primary school, teaching Music